

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

boek sluit aan bij die hedendaagse discussie over de wetenschappelijke status van de psychoanalyse en vormt een goede inleiding op het debat over een psychoanalytische epistemologie.

Tussen filosofie en wetenschap

Bespreking van

LAVINIA GOMEZ (2005). *The Freud wars — An introduction to the philosophy of psychoanalysis*. Hove: Routledge.
ISBN 1 58391 711 X, 210 pp., £ 17,99

ERIK CEYSENS

Lavinia Gomez is als psychotherapeut werkzaam in Londen. In 1997 bracht ze *An introduction to object relations* uit bij Free Association Books. Ze houdt blijkbaar van het schrijven van inleidingen. Nochtans duiken haar boeken al snel de diepte in, op zoek naar de kerngedachten, premissen en uitgangspunten. Zo bracht haar vorige boek haar tot het onderzoeken van een aantal tegenstrijdigheden die samengaan met de objectrelatietheorie. Dezelfde beweging zien we in voorliggend boek. Wat mij betreft is het dan ook meer dan een inleiding. Men kan het zelfs een specialistisch werk noemen waarvoor, in tegenstelling tot wat ik in de flaptekst lees, wel degelijk kennis vereist is van filosofie en psychoanalyse. Afgaande op de subtitel verwachtte ik een algemene inleiding tot de filosofie van de psychoanalyse. Uiteindelijk kreeg ik met een wetenschapsfilosofisch werk te maken dat de psychofysische basis van psychoanalyse onderzoekt. De titel had me misschien kunnen waarschuwen. *The Freud wars* verwijst namelijk naar een controversie uit het midden van de jaren 1990. Toen werd in de *New York Review of Books* de validiteit van psychoanalyse ter discussie gesteld. De <oor-

log> werd destijds ontketend door het boek *The unknown Freud* van Crews (1993) dat bol staat van niet-aflattende kritiek. Een situatie vergelijkbaar met de recente aanval door de auteurs van *Le livre noir de la psychanalyse* (Meyer 2005). Crews, hoogleraar literatuur, baseerde zich onder andere op het kritische werk van de filosoof Grünbaum (1984) *The foundations of psychoanalysis*. Het was vervolgens de invloedrijke Noord-Amerikaanse filosoof Nagel (1994) die het voor Freud opnam in het artikel *Freud's permanent revolution*. Het anderhalf jaar durende scherpe debat dat volgde op deze tegenstrijdige visies, over de (empirisch) wetenschappelijke waarde van de psychoanalyse, vormt het uitgangspunt van Gomez' studie. Ze plaatst hiernaast nog het belangrijke werk van Jürgen Habermas. In de laatste drie hoofdstukken van zijn algemene kritiek over kennis *Knowledge and human interests* (1971; *Erkenntnis und Interesse*, 1968) wordt aandacht besteed aan psychoanalyse. Habermas maakt een onderscheid tussen de empirisch-analytische wetenschap en de historisch-hermeneutische wetenschap, die de realiteit begrijpt als een patroon van meedeelbare betekenissen. Als voorbeelden van de empirische wetenschap noemt hij de fysica maar ook de sociale of humane wetenschappen voor zover ze steunen op de empirische (hypothetico-deductieve) methodologie. Als voorbeelden van de hermeneutische wetenschappen geeft Habermas behalve de filosofie ook het marxisme en de psychoanalyse. De psychoanalyse werd volgens Habermas door Freud misbegrepen als empirische wetenschap. Het is overigens op het werk van Habermas dat Grünbaum zijn pijlen eerst richt. Na een onderzoek en beoordeling van deze drie verschillende gezichtspunten (Grünbaum, Nagel, Habermas) presenteert Gomez haar eigen visie. Ze beschouwt psychoanalyse als een reflectie op het zelf door het zelf, direct of via afstemming door een ander. Het is volgens haar geen hermeneutische theorie omdat het materiaal behandeld wordt als <echt> eerder dan <symbolisch>.

Het is ook geen empirische wetenschap omdat haar concepten en verklaringen bereikt worden door, en enkel door, reflectie. Volgens Gomez is de plaats waar het psychische verschijnt de plaats waar de ziel zijn concrete apparaat ontmoet. Eigenlijk komt ze tot de conclusie dat het cartesische dualisme tekortschiet om de complexiteit van het psychisch functioneren te vatten. Bovendien is ze ervan overtuigd dat de vraag hoe psychische en fysieke verklaringen samenhangen nooit beantwoord zal worden. Vanuit psychoanalytisch oogpunt valt op dat deze verhandeling (net als het werk van de drie auteurs waartegen ze een kritiek formuleert) zich enkel baseert op de inzichten en het model van Freud en dat de verdere evolutie van de psychoanalyse onbesproken blijft. Ze gaat ook niet in op het recente werk van Damasio (2004), Fonagy e. a. (2002) of Kandel (1998) dat nieuw licht werpt op het lichaam-en-geestvraagstuk. Deel 2 van het boek is een heruitgave van belangrijke teksten van Grünbaum, Nagel en Habermas. Op het einde volgen nog een glossarium, de noten, de bibliografie en een index.

Dit boek is een interessante beschrijving van een stuk geschiedenis van de psychoanalyse. De auteur voorziet deze periode van eigen commentaar en komt tot een persoonlijk standpunt. Helaas houdt ze geen rekening met nieuwe tendensen en inzichten die de psychoanalyse helpen om Freuds oorspronkelijke idee om het psychische aan het fysieke te koppelen, weliswaar op een radicaal andere wijze, te realiseren.

Literatuur

DAMASIO, A. (2004). *De vergissing van Descartes — Gevoel, verstand en het menselijk brein*, vijfde druk. Amsterdam: Wereldbibliotheek.

FONAGY, P., GERGELY, G., JURIST, E.L. & TARGET, M. (2002). *Affect regulation, mentalization and the development of the self*. New York: Other Press.

KANDEL, E.R. (1998). A new intellectual framework for psychiatry. *American Journal of Psychiatry*, 155, 457-469.

MEYER, C. (red.) (2005). *Le livre noir de la psychanalyse*. Parijs: Les Arènes.

Is psychotherapie bij transseksuelen een illusie?

Bespreking van

COLETTE CHILAND (2003). *Transsexualism — Illusion and reality*. New York/Londen: Continuum. ISBN 0 8264 6772 5, 208 pp. € 31,40

en van

COLETTE CHILAND (2005). *Exploring transsexualism*. Londen: Karnac. ISBN 1 85575 332 4, 96 pp., £ 9,99

FROUKJE SLIJPER

Collette Chiland is een Franse lacaniaanse psychoanalytica die ruim twintig jaar ervaring heeft met transseksuelen. Zij richtte een onderzoeksgroep op en interviewde zelf driehonderd patiënten en zag later negenenveertig patiënten daarvan die een geslachtsaanpassende behandeling (GAB) hadden ondergaan. Chiland heeft wel enkele psychotherapieën maar geen psychoanalyses met transseksuelen kunnen doen. Centraal staat bij Chiland dat zij de hormoonbehandeling en het operatief ingrijpen bij transseksuelen ziet als een palliatieve behandeling, een behandeling die dus niet genezend is, maar wel verlichting geeft voor de ernstige dysforie. De GAB is een illusie: 'Nobody can change his or her sex — sex is not an opinion — it is a reality.' 'The very idea of changing one's sex is a mad idea', zegt Chiland. Als Chiland transseksuelen op haar spreekuur krijgt, is zij duidelijk over deze opvatting. Ze spreekt haar patiënten aan met hun biologische sekse totdat de GAB een feit is. Transseksuelen hebben een sterke weerstand tegen psychotherapie,